ఆంధ్రభూమి

అధివారం 17-7-1977

తెనాలి రామకృష్ణ పంతులవారి పాండురంగ మాహాత్మ్యం లోని పిఠాపురాన్ని వర్ణనకు ఉపయోగించి, నిగమశర్మ కథతో విజ్ఞానికి కథలో కథకు పాయుక్తమైన నిగమశర్మ భార్యకు, కాయకల్పనా ప్రాధాన్యం ఉండవలసింది. కానీ కథలో అటువంటి ప్రాముఖ్యం ఉన్నట్లేలేదు. అదంతా పాండురంగ మాహాత్మ్యం లోని పిఠాపురాన్ని వర్ణించడానికి ఉపయోగించారు. కథలో నిగమశర్మ భార్య పాత్ర చిత్రణం పరిశీలిస్తే—

ప్రాణము పిస్తునంటి నెరుపాడు కులంబులోని ఒక అహిరాగ్నికి అయిన లేమకూ పలుమోలవంటగా "నూనూగు మీసాల లేగోపబుం బాయపు దేలకూన" ఒకడు జన్మించి రాళ్ళపల్లి వారన్నట్లు ఏకటాకిన పెళ్ళికి దిగి కూర్చున్నాడు. అవనిలో మోహపు మూన సాయకుడు తన మోహపు కాత్తియము నకి కార్చి, నిచ్చలుం బుణగడిగిన మొనమొన్నముం బోలుచు - దొరా దారు. అయినా ఇంకా ఉత్తరార్థంలోని అంతరార్థాలు పైకి తేలతేదేమోనని పిస్తోంది

అటువాతకరుడ-నిగమశర్మ అలమటు ఉరి, దుర్వ్యవహారపు నడపడిగడి దేరి, గుడుజాడు కడింప గడుసుపడి. చాటుమాటుమానిన నిర్భయంగా నిర్లజ్జగా ఒరితెగించి దాహాలంగా-నీరాపేకమ దార్చి చెడిపోవటం ప్రారంభించాడు. వాడి దురలవాట్లకు తాతలూ తండ్రులూ కూడకెట్టిన పుట్టెడు కరిగి పోవటం మొదలెట్టింది.

"దీనపెచ్చుమనుకునై తనమేన గల సొమ్ము

కొంచుకక బచ్చింట కనువచ్చెను. నీడగీసిన రీతి నిలచు కించుక చేరి గిలిదాటు తల్లిపైగల పనిండి.

అంత్రడికి నిద్ది చత్రములు దొంగిలి పోయి

పోయినంతకు విచ్చు పొరుగు గొంత,

మిండవడ్డికి నోర్చిమృత్యుదూపనుం జైన

పాహులచేబుణ గ్రాహియగుచు గిడ్డ వృత్తులు, వృత్తులు, గొబుచు గుత్తలేలు, గ్రాహంబులు నాపిసేల్ల జనవరుల కప్పుజాపు—"

వాళ్ళను "పంతకుందలంగింపె"; ఇంత పనిమంతు రాలైన ఆ ఆమెకు. తన ఆతడ్డు "గుడ్డిరసలంగి యున్న పామల చిత్తంబు పట్టునట్లు భక్తి శక్తులు మెలసి పాటులంబును మజుంచిలి నేంద్యంబు నవివార్ల విజ్ఞంబుగంబగు యావనారంభంబును" వ్రాయా అవుతుంచే ఆపురుషుని కడుపు చుమ్మలు గుట్ట కన్నీరు పడిపింది.

ఇక్కడ మదతపేచీ-పరదారి పొందర్యం, యౌవనం పట్టిలోకున్న పని దుఃఖించటం దేనికి "జీవితం" నాళనపై పోయిందని కాక యౌవనం సౌందర్యం అని రెండు మాటలు వాడటం దేనికి? ఇక్కడ మాత్రమే గాక మరోచోట "అగ్ని సాక్షిగ పెండ్లి యాడిన యిల్లాలి నిల్లాలి శాకార వ్రాలైతి" అని ఆపద్వోత్కంఠను ప్రదర్శిస్తుంది. ఆపట్టంలోని పీనపత్యంలో ఒకగమ్మత్తుంది వంశం. తల్లిదండ్రులు కులపెద్దలు ఈ మూడూ ప్రస్తావించిన పాదాల్లాని శబ్దాలంకారం పూర్వోత్తరార్థాలలో సన్నుతుంది. (తరము, పుబుచ్చిత్తములు...) కానీ యిల్లాలిని ప్రస్తావించిన మూడవ పాదంలోని శబ్దాలంకారం ("ఇల్లాలినిల్లాల్లా" శాకారం...) పూర్వోత్తరార్థాలను కలుపుతూ పద్యానికి కొలికిపూసలా నిలవటమేగాక పాఠకుడి మనసును అక్కడ నిలపేస్తుంది. కాబట్టి అప్పుడు గూడా కవి తప్పుడిచేతబడి పాడైపోయిన ఆడబిడ్డి లాలితాకారాన్నే అక్కచేతప్పనింపచేశాడు. ఈ రెండుపట్టాల్లో నిగమశర్మ భార్య ప్రస్తావన ఈతీరుగా చేయటం వల్ల నిగమశర్మ తన భార్యను-ధర్మేచ లక్ష్మీ- (హెళియుందే శుద్ధ హెళం గదా) గానేకాక "కామేశ" గా కూడా అదరింపటం లేదన్నమాట! ఈ విషయాన్ని పట్టుగా చెప్పకుండా అర్థ ఘోగుడి పాత్ర ద్వారా ధ్వనింప జేయటంలో కవి అతినున్నతమైన నౌచిత్యాన్ని పాటించాడు.

మొగుడు మోజులు తీర్చటం లేదని ఈ యిల్లాలు అత్తమీద కోపం దుత్త మీద చూపటం లేదు. తన దౌర్భాగ్య దుఃఖాన్ని కానే దిగమింగి-ఇంగిత మెరిగి (ఇటువంటి మగణ్ణి ప్రసాదించిన) అత్తమామలకు భయభక్తులతో సేవచేస్తూవుంది. అయితే ఈ క్రింద వివరించిన పట్టం పచ్చినదాకా ఆమె గట్టిక సలంగు చున్నదని (నిగమశర్మ

(మిగతా II వ పేజీలో)

అరక్షణం ఆలోచిస్తే

డి. వి. రమణ మూర్తి

కొందరు అనాలోచితంగా కొన్ని పనులు చేస్తారు. అవి ఇతరులకు ప్రాణాంతకమవుతాయి. వారు తమ అనాలోచిత కార్యాలు ఎంత అనుచితాలో ప్రశాంతంగా ఆలోచించరు. అరటిపళ్లు తిని తొక్కలు వీధుల లోకి విసిరి వేయడం, గాజు ముక్కలు వీధిలో పారవేయడం వంటి పనులు జరుగుతుంటాయి. అలాంటి అనాలోచిత కార్యం పరిశీలనే ఈ కథ.

దారు. అయినా ఇంకా ఉత్తరార్థంలోని అంతరార్థాలు పైకి తేలతేదేమోనని పిస్తోంది

అటువాతకరుడ-నిగమశర్మ అలమటు ఉరి, దుర్వ్యవహారపు నడపడిగడి దేరి, గుడుజాడు కడింప గడుసుపడి. చాటుమాటుమానిన నిర్భయంగా నిర్లజ్జగా ఒరితెగించి దాహాలంగా-నీరాపేకమ దార్చి చెడిపోవటం ప్రారంభించాడు. వాడి దురలవాట్లకు తాతలూ తండ్రులూ కూడకెట్టిన పుట్టెడు కరిగి పోవటం మొదలెట్టింది.

"దీనపెచ్చుమనుకునై తనమేన గల సొమ్ము

కొంచుకక బచ్చింట కనువచ్చెను. నీడగీసిన రీతి నిలచు కించుక చేరి గిలిదాటు తల్లిపైగల పనిండి.

అంత్రడికి నిద్ది చత్రములు దొంగిలి పోయి

పోయినంతకు విచ్చు పొరుగు గొంత,

మిండవడ్డికి నోర్చిమృత్యుదూపనుం జైన

పాహులచేబుణ గ్రాహియగుచు గిడ్డ వృత్తులు, వృత్తులు, గొబుచు గుత్తలేలు, గ్రాహంబులు నాపిసేల్ల జనవరుల కప్పుజాపు—"

తెనాలి పద్యప్రకారం 'పదివిమంగుమలలో పదులు దేరుకున్నవి' అనే ప్రకటన అప్పుడే బయ్యిదేరాక రిక్షాలో వస్తున్న శేషు విన్నాడు. రిక్షాను ఆపి పైకిలిచ్చి పడికాలుద్రొక్కి పెట్టి దిగుతూనే పదిరూపాయల ముడుపు బోర్డు పడిపోయాడు. ఆ బోర్డు పడి అక్కడున్న నలుగురూ గుమిగూడారు. కాని శేషుకు మాత్రం ఒంటి మీద స్పృహలేదు. అతనిలా ఎందుకు పడిపోయాడో ఎవరికీ అర్థంకాలేదు. గుండెపుల్ల ఒకాయన శేషుకు మార్బ వచ్చిందేమో అన్నారు. మరొకాయన గుండెపోటు అయివుంటుంది అన్నాడు. అక్కడున్న వార్లలో ఒకాయన డాక్టరు బస్సు దొక్కబోతూ దిగివచ్చి చూసి (ప్రాణహాని లేదన్నారు. (ప్రథమచికిత్స) చేయడానికి సిద్ధమైనారు. అతనిలా పడిపోయాడన్న ప్రశ్న డాక్టరుకి కూడా వచ్చింది.

శేషు కారిచెప్పుకి అంటుకుని ఉన్న అరటిపండు తొక్కనుచూసి దానిమీద కాలుపడి జారిపడిపోయి ఉంటాడని ఒకాయన నిర్ధారణ చేశాడు.

ఈలోగా శేషుకు తెలివి వచ్చింది. మెకాలు చిప్పకు కరెంటుతగిలినంత బాధగా ఉంది. ఒకాయన శేషుని లేవెత్తి బోయారు. కాని శేషుకి స్పృహ్యంకాని దంలేదు. అసలు కుడికాలు నిలపడం లేదు నిలబడలేక తనను పట్టుకున్న వాళ్లమీద చేరబడిపోయాడు. అక్కడే కూర్చోబెట్టమన్నారు డాక్టర్. మెకాలు మడమ దగ్గర విపరీతంగా వాచిపోయింది. డాక్టర్ నిదానంగా పరీక్షచేసి మెకాలుచెప్పు (ర్తిపైనదీ. వెంటనే అనరేషన్ చేసి అమ్మకాలు తీసివేయకపోతే అక్కడ రక్తం గడ్డికట్టి పెట్టికి అవుతుందని. ఏమాత్రం ఆలస్యం చేయకుండా వెంటనే ఆస్పత్రికి వెళ్లడం మంచిదనీ అన్నాడు.

శేషు తన తండ్రిగారు ప్రమాద పరిస్థితిలో ఉన్నారనీ. ఆయనను చూడడానికి తెనాలి వెళ్తున్నానని చెప్పాడు. తెనాలి వెళ్లేవరకూ ఎలాగో బాధ పడరచిపోయేలా యింజక్షన్ యిస్తే కట్టుకడితే, తెల్లవారేవరికి ఆస్పత్రిలో చేరతానన్నాడు.

అతనిలా విలపడమే కట్టుకట్టినప్పుడు తెనాలి వెళ్లడం అసాధ్యం అనీ ఆలస్యం చేస్తే కాలే తీసేయాల్సి వస్తుందనీ చెప్పి. అక్కడున్నవాళ్ళను ఆస్పత్రివరకూ తీసుకెళ్లి సహాయం చేయమని చెప్పి తను బస్సు దెక్కాడు డాక్టర్.

'చూసారా పాపం' ఏవిధంగా పడిరోడ్డుమీద అనాలోచితంగా పారేసిన అరటిపండు తొక్కి ఎంతపనిచేసిందో అన్నాడొకాయన. శేషుని ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్తున్నవాళ్లలో.

'పెనకటికి ఒక ముసలమ్మగారు యిలాగే అరటిపండుతొక్క మీద కాలు జారి పడి నడుం విరిగి చివరకు పోయింది' అన్నాడు లుంకొకాయన.

"ఎవడో వెధవ చేసిన నిర్లక్ష్యపు పనికి ఈయన బలైపోయాడు." అన్నాడింకొకడు.

'సారీ మిస్టర్ శేషు - మీమెకాలు చిన్న పగిలి మొక్కలైనా లుంకని ఎక్స్‌రేలు తీసి చూసి తెలుస్తున్నది వెంటనే ఆపరేషన్ చేస్తాం ఆలోగా రక్తాలు ఊరకుండా నెలలకు పైగా ఆస్పత్రిలో వుండాల్సి వస్తుంటుంది ఎలా మనిషిగా పనిచేయగలరో అని ఆలోచిస్తున్నారా? ఆ ... ... స్థితి రేలా స్టర్‌తో చెప్పాను. మీరు ఆందోళన పడకండి. తగాత్రే ఆపరేషన్ చేస్తాం'

ఆరుగురు వారలూ శేషు ఆలోచనలు ఆగిన తర్వాతనే వారి ఎక్కడ వస్తాయి ఆ ... ...

ఆయారామ్ గయారామ్‌లను విభీషణులనడం ఉచితమా?

రాజకీయాలలో తమ అవసరాలనుబట్టి పార్టీలు మార్చి ప్రత్యర్థి పక్షాలలో చేరేవారిని 'విభీషణులు' అని వ్యవహరించడం నేడు పరిపాటి అయింది. కాని ఈ వ్యవహారం సహేతుకం కాదు. విభీషణుడు రాజ్యలోభంతో అన్నను వదలి రాముని అండచేరినవాడు కాడు. అన్న అన్యాయ మార్గాన్ని సహించక ఎప్పటికప్పుడు అతనికి ధర్మ మార్గం ఉపదేశిస్తూ, అతడు వినక కోపంతో బహిష్కరించగా రాముని శరణు చొచ్చిన వాడు. కనుక నేటి పార్టీ ఫిరాయింపు దార్లకు, విభీషణునికి మూలతత్త్వంలోనే భేదం వుంది.

వైష్ణవ సంప్రదాయంలో ప్రపత్తి అనే మార్గానికి విభీషణుడు ప్రతీక. ప్రపత్తి అనగా భగవంతుని శరణు జొచ్చుట అని అర్థం. దశరథుడు, కౌసల్య, లక్ష్మణుడు, భరతుడు, సీత, పట్టాభిరాముడు, హనుమంతుడు, సుగ్రీవుడు, విభీషణుడు మొదలగు వారు శ్రీరాముని శరణుజొచ్చినవారే. అమాయకుడు పిన్న రావణుడు శరణు కోరిన రాముడు క్షమించి వదలివేస్తేవాడు. శ్రీరామచంద్రుని కేవలం మానవ మాత్రుడుగా భావించక భగవంతునిగా జేజేలొని పూజించిన భక్తాగ్రేసరుడు విభీషణుడు.

రావణుని దుర్మార్గాన్ని సహించక అంనితో తీవ్రంగా వివాదపడి శ్రీరామ శ్వాన్ని కోని తెచ్చుకుంటాడు విభీషణుడు. రావణుడు పరమ మూర్ఖుడు. రాముని సముద్రానికి వారిధిగట్టించి వానర సేనతో లంకపై దండెత్తుతున్న సమయంలో రావణుడొక సత్ప్రవర్తనుడు చేస్తాడు. ఆ సభలో అన్న అతని విన్నాత హితవ్యవహారం రాముడు పరమ పతివ్రత అని సీత నులిపిచ్చి నాన్న పరమ పంటాడు. ఈ మాట అతనికి రుచించలేదు. పెద్దవాడైన హితవ్యవహారంతో అతడిట్లా అంటాడు:

ద్విజో భవేయం సమ్యేషం
సనసమేయం తు కిన్నుచిత్
పరంమ సహాజోదోషః
స్త్రీణాం యదుతిత్రపమ్ కమ.

'నన్ను రెండుగా నరికినను లొంగువాడను గాను, అని నా సహజదోషము. అందులకు 'ద్విజ్ఞాపము' పవిత్రమంచ తెలుపుట కలదు. ఈ ఏడ్లు దల. ఈ మూర్ఖత్వం నాకు ఉన్నతో వచ్చినది. నేను వాటిని వదలజాలను. అందువలన నేను నీ ఉపదేశమును నిరాకరించుచున్నాను.'

లంకలో విభీషణునికి ఇంద్రజిత్తుకు మొదటినుండి యుద్ధము. ధర్మము గొప్పదని విభీషణుడనబడితే, దేశభక్తి గొప్పదిగుంటాడు ఇంద్రజిత్తు. అంతేగాక దుర్మార్గుడైన విభీషణుణ్ణి తూలనాడుతాడు. నీ తండ్రి, నీ పెద్దనాన్న విభీషణుడు రావణుడు అయోధ్యకు వెళ్లకారు. సుగ్రీవుణ్ణి గాదా లింగం తెచ్చుకొని 'మేము నలుగురమన్నదమ్ములం, నీతో ఐదుగురమైనాము.' అని భరతుడంటాడు విభీషణుణ్ణి జూచి "నా తో జుట్టుపుకు దుష్కరమైన రావణ వధలో నవరిపల్ల ఏది లభిస్తుందో అది పొందడం ధిమంతుల లక్షణం. అందువలన కలత సహజంగానే సడుస్తుంది.

లంక వీడి వచ్చిన విభీషణునికి రాముని శరణు లభిస్తుంది. 'నేను ప్రహస్త, కుంభకర్ణ, రావణుని సంహరించి నిన్ను లంకకు రాజును జేస్తానని రాముడు ప్రతిజ్ఞ బూనుతాడు. యుద్ధరంగంలో విభీషణుడు రామునికి అనేక రహస్యాలు చెప్పి సహాయ పడుతుంటాడు.

శరణు గోరడంలో కూడా విభీషణునికి సుగ్రీవునికి చాలా వేదమున్నది. సుగ్రీవుని విషయం చాలా విన్నమైనది. సుగ్రీవుడు, రాముడికి జరిగిన ప్రథమ సమావేశంలో లక్ష్మణుడు సుగ్రీవునితో యిలా అంటాడు.

'నేను, రాముడు ఇద్దరం సుగ్రీవుని కరణి జొచ్చినాము అయోధ్య నుండి బయలుదేరకమందు మా అన్న అంటలేని ధనాన్ని దానంజేసి కీర్తిగాంచినాడు. సర్వలోక రక్షకుడైన మాయన్న యానాడు సుగ్రీవుని రక్షణ కోరుతున్నాడు. ఈ ప్రజలెవరి ప్రసాదర కోసరం నిరంతరం కోరుకుంటారో అట్టి రాముడు వాన రేంద్రుడైన సుగ్రీవుని ప్రసాదం కాంక్షిస్తున్నాడు' ఇంకా అనేక సన్నివేశాలను బట్టి రామ సుగ్రీవు లిద్దరూ సమానులుగానే వ్యవహరిస్తారు. కాని విభీషణుని విషయం వేరు. సుగ్రీవు పట్టాభిషేకానికి పూర్వమే వాలిని రాముడు సంహరిస్తాడు. రావణ సంహారం కాక పూర్వమే యుద్ధం ఇంకా ప్రారంభం కాకముందే రాముడు విభీషణునికి లంకా రాజ్య పట్టాభిషేకం చేస్తాడు దానికి ముఖ్య కారణం రాజకీయంగాక విభీషణుడు పరమ భాగవతుడుగా కన్పించడమే.

యుద్ధ రంగంలో రామ విజయానికి అనేక విధాలా సహాయపడుతుంటాడు విభీషణుడు. ఇంద్రజిత్తు హోమం పూర్తిగాకముందే అతణ్ణి చంపేదు మంటాడు. వెంటనే లక్ష్మణుడు బాణాన్ని వదిలి ఇంద్రజిత్తును యుద్ధాని కాహ్వానిస్తాడు. హతాశుడైన ఇంద్రజిత్తు ప్రక్కనే నిలబడ్డ విభీషణుణ్ణి దూషనాడాడు. "మా తండ్రి నిన్ను పెంచి పెద్ద చేసిందానికి చక్కని ప్రతిఫలం పట్టజెప్పావు" అని నిందిస్తున్న తన అన్న కొడుకుతో విభీషణుడన్న మాటలు అతని ధర్మబుద్ధిని వెల్లడిస్తున్నవి:— 'అన్నమాత్రం చేతనే నేను రాక్షసుడిని. నా యందు రాక్షసత్వం లేదు నేను మీ వంశంలో పుట్టి పెరిగిన. దుర్మార్గుడైన సోదరుని వలన పరాభవ పలసినదే. పర స్త్రీహరుడు, పర భార్యను హరించిన దుర్మార్గుణ్ణి కాలిపోతున్న ఇంట్లోనే వదలి నట్లు విడిచి వలసిందే'. కుంభకర్ణుని మరణంతో రావణుడు తన కుడిచేయి పరిగిపోయినట్లు దాదపడతాడు. అప్పుడు గాని అతనికి విభీషణుని జ్ఞానకం రాదు. 'నాకు సకాలంలో బోధ చేసిన ఉత్తమ ముణ్ణి వెళ్ళగొట్టినాను. ఆసంగతి తలచు కొన్నప్పుడిల్లా అవమానంతో ముడుచుకు పోతున్నాను. అని వాపోతాడు.

రావణవధ జరిగిపోతుంది. విభీషణుడు తన అన్న మృత కళేబరం దగ్గరికి పోయి శోకిస్తుంటాడు. రామునిని గొప్ప గుణాలన్నీ రాముని సుందర ఏకరువు పెడతాడు:— మా అన్న జీవితం త్యాగంతోను, పరాక్రమంతోను, పాండిత్యంతోను గడిచింది. అట్టలకు అంతులేని దానం చేశాడు. పరస్త భోగాలనుపభవించాడు. మిత్రులకు, అమాయకులకు తన బ్రహ్మర్యాన్నంతా పంచి పెట్టాడు. తయంకరుడై శత్రువులను పీడించాడు. అనేక యజ్ఞాలు చేశాడు. యథావిధిగా యజ్ఞాలకు అధ్వర్యం వహించి ఇతరుల చేత చేయించాడు. అతని దేహానికి దహన కార్యక్రమములు జరిపించడానికి అనుమతి ఇవ్వండి". కాబోక్కడే రావణ వంశంలో మిగిలి పోయాడు. అది ఎంతో దుఃఖకరమైన సంగతి. దానికి రామడిచ్చిన సమాధానం భారతీయ సంప్రదాయానికి మచ్చు తునక. ఏనాటికీ ప్రతి ఒక్కరు పాటించ వలసిన విషయమిది. "మరణం సర్వ ఋణాలను తీర్చివేస్తుంది. మరణించిన వానిపై పగ పెట్టుకోవడం కూడని పని. ఇనివాయినవాణ్ణి ఎవరూ ద్వేషించరాదు. ఇక రావణుణ్ణి సంగతా? అందులో మనం కృతకృత్యులమైనాము. మన సత్కార్యం పవిత్రమైనది. రావణుడు సిరెట్లో నాకా పెద్ద అన్న. నీవు అతనికి ఉత్తర క్రియలు చేయవలసిందే. నీవు చేయక పోతే అతని ఉత్తర క్రియలు నేను చేస్తాను."

మరణాంతాని వైరాణి
నిర్వృత్తంనః ప్రయోజనం,
క్రియతామస్య సంస్కారో
మమాప్యేషయథాతన.

దర్శారధర్మాల గురించి పరికీలన జరిపే వారికి విభీషణుని పద్ధతులేని జీవితం అగుపిస్తుంది. కీర్తిశేషులు రైటు ఆనరబిల్ శ్రీనివాసశాస్త్రి రామాయణతత్త్వాన్ని పూర్తిగా అర్థం చేసుకొన్న మహాపురుషుడు. 1944లో మద్రాసులో రామాయణం గురించి ఆయన 30 అంశ్ల ప్రసంగాలు చేసినాడు. విభీషణుని గురించి చేసిన ప్రసంగంలో మనకుత్సాహం కలిగించే ఒక చక్కని సంగతి బయటపెట్టాడు.

1906లో జరిగిన కాంగ్రెస్ సమావేశానికి గోపాలకృష్ణ గోఖలే అధ్యక్షుడు. బ్రిటిషు వస్తు బహిష్కరణ, బ్రిటిషు వాళ్ళతో సంబంధ నిరాకరణ వలన భారతదేశానికి లాభకన్నా నష్టమే ఎక్కువ కలుగుతుందని గోఖలే వాదించడం వలన కాంగ్రెస్‌లో రెండు చీలికలొచ్చాయి. మరుసటి సంవత్సరం కలకత్తాలో జరుగబోతున్న కాంగ్రెస్ సమావేశానికి గోఖలే హాజరైనప్పుడు 'విభీషణా వెళ్ళిపో' అనే శీర్షికతో 'వందేమాతరం' పత్రిక గోఖలేపైన పంపాదకీయం ప్రాసింది. రామాయణంలో తన అన్నను వదిలి, సముద్రం అవతల ఉన్న రాముని లంకకు ఆహ్వానించి, లంకను ధ్వంసం చేయించిన విభీషణుని వలెనే, గోపాలకృష్ణ గోఖలే తన దేశస్థులను పరిత్యజించి, బ్రిటిషు పక్షం చేరాడని ఆ పత్రిక సంపాదకీయం పాఠాంతం. గోఖలే స్వయైన శ్రీనివాసశాస్త్రి మన్నగు వాయకులకు తమ గురువును దేశద్రోహిగా చిత్రించినందుకు విచారం కలిగిందట, కాని విభీషణుని గురించి యథార్థం తెలిసిన వారెవరూ, అతణ్ణి దేశద్రోహి అనటానికి సాహసించరు.

నిగమశర్మ ఇల్లాలు

(I వ పేజీ తరువాయి)

అక్కడు తన్న) మరెవారికీ తెలియదు. ఆ పట్టం ఏదంటే—...

చుక్క తెగినపడ్డ వరుపున ఎక్కజ్నోంలో కడిపడ్డతమ్ముణ్ణి "మెచ్చటి కేగెదవు" అని నిలదీసి, నిగమశర్మ అక్క ఎదిగలసి యున్న తనకు నేత్ర సంజ్ఞ యొసంగుటయ——...

అవైదిలి ప్రాణేశ్వరు
శ్రీవాదద్వయిని కడిగి శేలల వారిన్
వ్యాప్తుత నిజ విశ్వాసన
జాపంజున కొంతకొంత తప్పుటు
గాగన్,

ఇంతవరకు పరోక్షంగా కథలో దర్శన మిచ్చిన నిగమశర్మ భార్య ఇక్కడ ఒక్కసారిగా అతిరథ శోక మూక మూర్తిగా- కాళరాత్రి కటిక చీకటిలో జరిపే జడివానలో పెలుగుతూ అరిపోయే నిప్పాన నిస్పృత కాంతిలో కనపడి మాయమైపోయే దొంకదారి ప్రక్కనున్న ప్రాంతుమ్రానులా-ఒక సారి తడితడిగా ప్రత్యక్షమై మన మనస్సులను నిలాకు పడుస్తుంది చూడండి-

తనసిట్టూర్పుల నెడికి భర్తలాన్ను ఇంచుకించుక అరిపోతుంది గా- ఆ మహా యిల్లాలు తన భర్త-ప్రాణేశ్వరుడి-కాస్త చల్లనినీటితో కడిగిందట! నాటి సంప్రదాయం ప్రకారం భార్య భర్తలాళ్లు కడిగిటంలో ఆ రాత్రికి ఇలు వీడిపోరాదు అనే అంక్షి-కాంక్షమాదిత మైంది ఆలశ అడియానేనన్నది నిట్టూర్పులతో తెలిపిడి అయింది. తీలల వారి నిశ్వాసశ కాపుం- పాలిప్రాయం ఆమె పిట్టూర్పులకాపం-ప్రజంధవలు కల విరహాకాపంగాదు-ఇంతటి దాచు కోరాని-దాచుకోలేని దుః ఖాన్ని ని కొంగున ముడిపేసుకుని తః కులధర్మ పత్ని గుట్టేక సలంగినది.

పాత్ర చిత్రణంలో ఇంత చెయి తిరిగినవాడు కాబట్టేనేమో మన విరట కవి తన కాలపు కవులు తమ కావ్య నాయికల తరపున సాగించిన పిరుపు కచేరీలను ఎద్దేవా చేసింది- ఇదేగనక మరోకవిఐతే యీ పాత్రచేత కసిసం ఒక చిన్న కచేరీ పెట్టించేవాడు.

తన మనసులోని బాధను బైట పెట్టటం-నలుగురిలో అల్లరి పెట్టటం-తనకూ తనను కట్టుకున్న పెదపకూ పరువుగాదు- పైగా ప్రయోజనంలేదు! అందుకే కడుపెడు.లోకాన్ని దిగమింగి అక్క వండివార్చిన "అఖిలాన్నం జుణ" దిగమింగి "పహాశ్చిడి"లా కూర్చున్న మగడికి ఈమె ఏద్యమను పట్టి ఇచ్చింది. అంతేగాదు-పదిగా తామ కూడా తినివచ్చి తమ్ముణ్ణి అక్క రాలా "దువ్వు"తూ కూర్చుంటే- ఆమెకూ విడెమిచ్చి ఏనిడి వీవన వీచింపి-పాపం తానొంగిలిపడ్డతో చేతో!

ఇక్కడ యామె ప్రవర్తన చూసిన వారెవరైనా నిగమశర్మ వలన కుటుంబం నాశనమౌతోందని అనుకోగలరా! అంతనిబ్బంగా భర్త ప్రవర్తనలోని లోపాన్ని కప్పిపుచ్చుకుంటూ వచ్చింది అబల్లాలు. ఈమె నిండుకుండలా తొణకని చల్లని అల్లి! ఇటువంటి దేవత కటువంటి విచిత్ర భర్త!...

ఇలా నిగమశర్మ భార్య పాత్రలో పాలుపడి మనసులో నాటుకున్న సామ్రాతి నిగమశర్మ మీద "అమర్షోత్కంఠ"ను కలిగిస్తుంది. ఇలా కలిగించడం కథకు అయిపుపుట్టు.

మన కవి ఇంటిలిపాటీ పడ్డిన తీరు- తీడుతీడుగాతిర్చిదిద్దాడీపద్యంలో- మరి నిగమశర్మ భార్య ఏ డిచినట్లు చెప్పలేదేమ్- ఆమె సొమ్ము కి ఏ మొగుడెట్టుక పోలేదా! నిశ్చయత దాల్చు సొమ్ము లన్నీతు హరించాడు గదా! మరి ఆమెకు అందరికీ దాటుగా ఎందుకేడిపిస్తాడు? తన సొమ్ములు పోయినందుకు ఏడవటం దాగుతదనిపిస్తే- మొగుడు లేచిపోయాడన్న వంకతోనైనా సొమ్ములకోసం పర్వవచ్చునేమనుకోవచ్చన్న. పత్తెమ్ము కన్నా, గిరిజాదేవికన్నా భారీగా దాటేగా ఏడవటానికి ఎంతో అవకాశం వుండేకూడా ఎందుకని ఏడవలేదు. ఏడవలేదు కనక, ఏడుపురాదు కనక, ఏడవలేదు!

తన భాగ్యమే పోయినందుకు ఏడుస్తుందా సౌభాగ్యమే పోయినందుకు ఏడుస్తుందా! అంతగా నమ్మించి, ముప్పిరిగొన్న ప్రాణేశ్వరుడు- అలా హఠాత్తుగా అన్యాయంచేస్తే అవమానపంకుతాలైన ఏ అడబిడ్డికైనా ఏడుపొస్తుందా?

ఏడవలేక-ఏడుపురాక ఆమె ప్రాస్తాడి పోయింది. మన వివాహ వ్యవస్థ గండికొరించిన బదౌనా అతిరథ శోకమూకమూర్తిలా-తో కాతిరేక మూకమూర్తిలా-ఆమె తాపడి పోయింది!

కరీంనగర్ కోలాటం వేడుకలు

(I వ పేజీ తరువాయి)

రవనిలో నిన్నదాన్నన్నది

"ఎరుకు"

బత్తీలలో లేకపోవడమే కాని పల్లెలలో ఎరుకలపాటలు ఎరుక ఇప్పటికీ దెవుతాడు. వీటి చూచి తవిష్య ద్వర్తమాన కాలాలగూర్చి వున్నది వున్నట్లు చెబుతారని పరిజలకువిశ్వాసం. అట్టి ఎరుకలపాటపై వైగెట్టిరాసిన ఈ కోలాటం పాటలో అమెకున్న శక్తి సామర్థ్యాలతోపాటు దూం లావణ్యాలు గూడి పల్లెంచినారు పైపాటలో పల్లెం చిన రాజపేరెలు, రాతెండికడియాలు ఒడ్డాలంబులు అదిగాగల భూషణములు నేటికీ పల్లెలలో స్త్రీలు అలంకరించుకొంటారు.

ఇంకొకపాటలో:-

ఒకొక్క నెలాయెనమ్మ
నాకు వోకిల్లు గనమాయనమ్మ
మాయమ్మ

రెండోగ నెలాయెనమ్మ
నాకు రేనుపంట్లు గోరెనమ్మామాయమ్మ

మూడోగ నెలాయెనమ్మ
నాకు ముద్దునిండుటు గోరెనమ్మ
మాయమ్మ

నాలుగోనెలాయె నమ్మ
నాకు సరిదినం నందాయెనమ్మ
మాయమ్మ

అరోగనెలాయె నమ్మ
నాకు అరటిపండ్లుగోరెనమ్మామాయమ్మ

ఏడోగ నెలాయెనమ్మ
నాకు ఎంగ పండ్లు గోరెనమ్మ
మాయమ్మ

ఎనిమిదోగ నెలాయెనమ్మ
నాకు పరిదినం పండాయెనమ్మ
మాయమ్మ

తొమ్మిదోగ నెలాయెనమ్మ
నాకు తొడలేమి పడివడు చుండెనమ్మ
మాయమ్మ

దూరవారం సూడరమ్మ
నాకు దూలాప తాడెయ్యరమ్మ
మాయమ్మ

పుట్టబిలిపింపరమ్మ
నాకు పుట్టబిలిపింపరే కొమ్మ
మాయమ్మ

మంత్రిసామల పిలుపరమ్మ
నాకు మంత్రి తీర్థం లియ్యరమ్మ
మాయమ్మ

ఈకోలాటం పాటలను కొప్పునను పేడలో కూడా పిలుస్తారు. అందులో ముఖ్యమైనది కృష్ణకొప్పు, జడికొప్పు బాలింతకొప్పు, ఎనుకకొప్పులు, పైగీతము బాలింతకొప్పు అంటాడు.దీనిలో ఒక స్త్రీకి గర్భం వచ్చినప్పటి నుంచి కలిగే కోర్కెలు జరిపే వేడ్కలు తెలుస్తున్నాయి. సమాజంలో గర్భవతిపట్ల ప్రీతిపత్తి బాలెంత ఆయ్యేవరకు సామాన్యంగా జరిపే ఆచార వ్యవహారాలను కోలాట రూపంగా జైగిట్టినో జానపదులు.

[illegible] మానంతో ఆడిగిన ప్రశ్నలకు తతంతో ఇచ్చిన సమాధానాన్ని ఇంట చిత్రించారు. ఈ సంభాషణలో ఇ మామూలు విషయమే.

ఇంకొక పాటలో:-

సీకాటంట్లకు బోతే సిగ్గైతడంటివి
గిగ్గైతె సంసారమెట్టైతదే?
తల్లిగారింటికి నే పోత ముత్తక్క
సిరేలు వాకిచ్చి నను సాగనంపవే,
తల్లిగారింటికి నే పోత ముత్తక్క
రైశాలు వాకిచ్చి నను సాగనంపవే,
తల్లిగారింటికి నే పోత ముత్తక్క
కడియాలు వాకిచ్చి నను సాగ సంపవే,
తల్లిగారింటికి నే పోత ముత్తక్క
పట్టె మంచం కోళ్ళు పెట్టిచ్చుకో
ఇంటి ముందటి చేరమిరిగింది కూలింది
అల్లోని రప్పించి చెక్కిచ్చుకో;
తల్లిగారింటికి నే పోత ముత్తక్క
నా మొగనింటాడు నువ్వటనుకో,
ఇంటి ముందటి సింత పూసింది కాసింది
పండు దూపిని గింజ కొట్టిచ్చుకో,
ఇంటి ముందటి గోడ కూలింది నాని
కాలోల్లు పిలిపిచ్చి పెట్టిచ్చుకో
తల్లిగారింటికి నే పోత ముత్తక్క
నా మొగనింటాడు నువ్వటనుకో"

తన మొగుడు పక్కింటావిడి ప్రమేయపడి తన్నుపురచినప్పుడు జానపదు చేయలేక ఆ పల్లెవదు పైవిధంగా వ్యంగ్యంగా పక్కింటావిడను పిలిచి చెప్పుతుంది ఇదిసంభాషణలో జరుగుతున్న విషయమే.

ఇంకొక పాటలో :—

"కొమ్మెక్కి గోగుల కొయ్యకురా
నా పెడలో మల్లె దండెయ్యకురా
సింటేలో ఒంటేగ కలువాకురా
పది మందిలో పేర్నెట్టి పిలువకురా
అందందు లోతుల్ గట్టకురా
నువ్వందరోలె దండం పట్టకురా
సింగి డిచ్చి దుమాణ అట్టకురా
నా మొగనీ పానం పిన్న బుట్టకురా
సీళ్ళ కాలుకు దియ్యకురా
నా పిలువెల్ల జవ్వాజి పుయ్యకురా"

ఒక దనికురాలు తన పాటు ప్రేయుడికి చేసిన హెచ్చరిక పైపాటలో కనబడుతుంది. అందంటు దోపుటలో గట్టకం. రుమాలు నేద్యగా చుట్టడం వగైరాలలో రసిక పుడుపల లక్షణం గావచ్చు. మొదటి చరణంలో గోగుపూలు పీర్రటిన రెండవ చరణంలో మల్లెపూలు తెల్లటిన ఇక్కడ గోగు చెట్టెక్కి మల్లెదండ వెయ్యడంలో జానపదులకు నిర్భయసంస్కృతి మక్కువకు కారణం. తమ ఎక్తిత్వాన్ని బయటు పర్చాడు.

ఈ విధంగా పంచ జీవనాన్ని ప్రతిబింబించే కోలాటం చెయరుకు కరీంనగర్ జిల్లాలో పల్లెలలో ఇంకా [illegible]

తెలుగు బాలసాహిత్యం

[జూలై 10వ తేదీ తరువాయి]

వైజ్ఞానికం

గత దశాబ్దంలో విజ్ఞానం బహుముఖాలుగా విస్తరిల్లింది. వీటన్నిటినీ పిల్లలకు తెలిపకమాలల్లో తెలియజెప్పాలి. అలా చెప్పినప్పుడే వ్రతదీక్షారికి అర్థమౌతుంది ఈ వైజ్ఞానిక గ్రంథాలు రాపటానికి భారత ప్రభుత్వ విద్యాశాఖ, జాతీయ విద్యా పరిశోధన-శిక్షణసంస్థలు బహుమతులిస్తూ ప్రోత్సహిస్తున్నాయి.

'శబ్దాన్ని గురించి' 'తమిళించని కాంతిని గురించి' కె.యస్. రెడ్డి గారు వ్రాశారు.

పూర్వకాలంనాటి ఆలోచనల నుంచి నేటి గగారిన్ అంతరిక్ష యాత్రల వరకూ "అంతరిక్ష విజయం" వీ. వి యస్. రామారావు వ్రాశారు. దీనికి జాతీయ విద్యాపరిశోధన-శిక్షణ సంస్థ బహుమతి గూడా ఇచ్చింది.

ఇవేకాకుండా రామారావు "పరమాణుపురుష", "చంద్ర లోక యాత్ర", "అకాశాన్ని చూద్దామా", "బాలవిజ్ఞాన కథావళి" మొదలైన పుస్తకాలు కూడా బహుమానాలందుకున్నాయి.

రామారావు శైలి చాలా చక్కగా ఉండి పుస్తకం చదువుతున్నంతసేపూ 'ఇది నవలా!' అని అనిపిస్తుంది.

యండమూరి సత్యనారాయణ పుస్తకాలు-వాటిల్లో రకరకాల. వాటికి సంబంధించిన విషయాలూ తెలియజేస్తూ "రంగురంగుల పూలు" అనే పుస్తకం వ్రాశారు. దీనికి భారత ప్రభుత్వవిద్యాశాఖ బహుమతి లభించింది.

"ప్రకృతిలో వింతలు" గిడుగు విజాలక్ష్మి వ్రాశారు. దీనిలో మన చుట్టూ ఉన్న వింతలను కథ చెపుతున్నట్లు చక్కగా వ్రాశారు.

"తెలుగు కవుల" కథనూ "ఆంధ్ర దేశ యాత్ర" గ్రంథాన్నీ యాసం సుశీలాదేవి, కు మారి కమలవాసినీ వ్రాశారు.

"ఇలివిజన్ గురించి వివరిస్తూ రాధా మనోహరన్ "ఇలివిజన్ కథ"నూ పుస్తకాల పుట్టుకను వివరిస్తూ మందా సూర్యనారాయణ "పుస్తకాల కథ"నూ వ్రాశారు.

రావూరి భరద్వాజ గతంలో బాలవైజ్ఞానిక విషయాలను కథలుగా చెప్పారు ప్రస్తుతంకూడా బాలా ప్రచురించారు. వాటిలో చెప్పుకోదగ్గవి "లోహాల కథ", "ఎగిరిపోతున్న పక్షులు" అనేవి.

గాలిలో ప్రయాణం, రాకెట్‌కథ [illegible] చేసిన ఉపగ్రహాలు, అంతరిక్ష నౌకలు మొదలైన విజ్ఞాన గ్రంథాలను వ్రాశారు. అన్నీ అముద్రితంగా ఉండిపోయాయి "గాలిలో ప్రయాణం" బాలయ విద్యాపరిషదన- [illegible] 1974 [illegible] 18 బాలసాహిత్యం పోటీలో బహుమతి పొందింది.

వైజ్ఞానిక గ్రంథాల ప్రచురణలో చాలా ఇబ్బందులున్నాయి. విషయాన్ని వివరించే బొమ్మలుండాలి. అబొమ్మలను వ్రాసే చిత్రకారులుండాలి. వాటిని ద్రాక్షలు చేయించాలి, ఇలా ఉన్నప్పుడు రచయిత ముద్రణవ్యయాన్ని భరించలేడు అందుకనే చాలా వైజ్ఞానిక గ్రంథాలు వెలుగుచూడలేకపోతున్నాయి.

అనువాదాలు అనుసరణలు

ఇతర భాషల నుండి గూడా తెలుగు వాడు చాలా గ్రంథాలను అనువాదం చేసుకున్నాడు. ఇందులోఇంగ్లీషునుండి ఇతర భారతీయ భాషలనుండీ కూడా వచ్చినవి ఉన్నాయి.

దక్షిణ భారత పుస్తక సంస్థ సహకారంతో "తమిళ, మలయాళ, కన్నడ భాషల నుండి-అళకళ్ళియప్పమ్మగాలతో మూడు గంటలు", వి. బాలకృష్ణ

రెడ్డి రాఘవయ్య

అదనపుసంచికఅత్యుత్తమ కథ యస్. అబ్దుల్ కాదర్ "ఆకాశ దీపం", కల్వి గోపాలకృష్ణన్ "దారి చూపిన జాతి గాంధీ" లాయిస్ పుడే హల్లి "నా గన్న నా ఆయం" వచ్చాయి.

జాతీయ పుస్తకసంస్థ - నెహ్రూ నాలపుస్తకాలయంతరపున వచ్చిన వివిధ భాషల పుస్తకాలన్నీ తెలుగులో వచ్చాయి.

సోవియట్ ప్రభుత్వం - మాస్కోనుంచి ప్రచురించిన రంగురంగుల బొమ్మల బాలసాహిత్యం... భారత దేశంలోని ఇతర భాషల్లో వచ్చినట్లుగానే తెలుగులోనూ వచ్చింది.

బొంబాయి నుంచి బోమైయా పబ్లిషర్స్ వారు విజ్ఞానశాస్త్ర గ్రంథాలను తెలుగులో గూడా ప్రచురించారు. ఇండియా బుక్ హౌస్‌వారు పురాణ కథలను "అపర చిత్రకథలు" పేరుతో బొమ్మల కథలు చాలవేశారు.

బాలాటి సాంబశివరావు అనువాదంచేసిన, "సోమార్క" "పాయసం అగిన పిచ్చిక," "కొంగ రాజు", వి. హెచ్. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి "ఎంద్రాయ యుక్తి" గణపతి అయ్యర్ "మేలోగ్యం" అనేవుస్తకాలను...యం. రేషావదం అండ్ కంపెనీవారు అందిస్తున్న బొమ్మలతో ముద్రించారు.

ఇవేకాకుండా ఉత్తరభారత భాషల్లోని కొన్ని గ్రంథాల అనువాదాలు కూడా వచ్చాయి..."టాగూర్ బాలసాహిత్యం" కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ ముద్రించింది. కృష్ణమురారీ త్రిపాఠీ వ్రాసిన "లేలిగి పచ్చిన బదిలూ" అనువాద [illegible] ప్రెస్టిజియస్ ఆథర్స్ సొసైటీవారు ప్రేమలకాలాల్ - వ్రాసిన "లలితమ్మ స్నేహితులు,ఇతడుఉన్నాడు "రవిరాజు" 'రాజు అతని స్నేహితులు' పిల్లిపెడలో గింత ఎవరు కట్టారు?", "అందమైన పెరిలిస్ బొక్కా" అనువాదం చేసి అందమైన రంగుల బొమ్మలతో ప్రచురించారు....

పీటవ్విటికన్నా అనువాదాల్లో మిన్నయైనది "తాపస నీతికథలు". బోగద తః కథలను కొందరు సంక్షిప్తంగా అనువాదం చేశారు. కొందరు గేయ కథలుగా మలిచారు. కాని అన్నిటినీ తెలుగులోచేసిన వాడులేడు. ఆ కొరతను తీర్చటానికి, అల్పస్థలంలో వచ్చిన అన్ని కథలనూ స్వచ్ఛమూ,సరళమూ అయిన తెలుగులో పదుపూరి కోదండరామిరెడ్డి అనువాదం చేశారు.

కోదండరామిరెడ్డి ... ప్రౌఢకావ్య విద్యాకృతులయినకూడా ..... బాలలకూ సాహిత్యులకూ అర్థమయేటట్లు అనువాదం చేశారు దీనిలో ఈనపు చెప్పిన 216 కథలున్నాయి. అక్కడక్కడా చిత్రాలున్నాయి వాక్యాల్లో దొర్లిన కతిన పదాలకు,అర్థాలూ ప్రతి కథ చివరదాని నీతిని ఇచ్చారు. కథలకు పెట్టిన శీర్షికలుకూడా బాగావున్నాయి. ఇలా చాలాపున్నాయి అనువాదాలు.

అనువాదాలేకాకుండా కొన్నిఅనుకరణ గ్రంథాలుకూడావచ్చాయి... కోల్కొల్లలుగావచ్చిన బుద్ధినిశాతకథలను "అజ్ఞ" సులభమైన భాషలో చెప్పగా వాటిని 12 భాగాలుగా దేశీ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్‌వారు ప్రచురించారు.

పిల్లలను, పెద్దలను ఆకట్టుకొనే కథలున్నపుస్తకం ఎంచతంత్రం ... ప్రస్న యుపూరి తరువాత దీనిని బాలమంది రకరకాలుగా అనువాదంచేశారు అనుకరణ కూడా చేశారు.

ఆ పంచతంత్రాన్ని "సాంబు పంచతంత్రం" అనేపేరుతో వేమెంద్ల సాంబశివరావుగారు చెప్పటం సాగించి దానిలో వచ్చిన కథలనే పేర్లుగా పెట్టి ఒక్కొక్కకథను ఒక్కోపుస్తకంగా ప్రచురిస్తున్నారు. ఇంతవరకు "రాజుగారి విచారం", జాని "వ్యాపారి సంబారం" వెలువరించారు.

పిల్లలకు కథచెపుతున్నట్లు చెబుతూ అక్కడక్కడా, కథనాని కనుగుగా పాటలుకూడా కట్టారు, ...శైలి ప్రతి వారి వీ అకట్టుకొనేటట్లు వున్నది.

వివిధగా వచ్చిన ఇన్ని గ్రంథాలలో తెలుగులో బాలసాహిత్యం గతవత్సరంలో చాలా అభివృద్ధి చెందిందనే చెప్పవచ్చు.

[అయిపోయింది]

అరక్షణం ఆలోచిస్తే...

(I వ పేజీ తరువాయి)

పరికి బుజ్జికి జ్వరం తీవ్రంగా ఉంది. ఆమె రాగానే బుజ్జికి అన్నగించి పిన్ని డాక్టరుకి కబురు పెట్టడానికి బయలు దేరింది. 'ఆదే తగ్గిపోతుంది చెమ్మని కమల వారించింది. ఐనా పిన్ని ఆగ లేదు. కమల అంతరాంతరంలో డాక్టరుని తీసుకొచ్చి బుజ్జిని చూపించవలసి యనం చేయించుకోవాలని ఉంది. కన్నకొడుకు కన్ను చెరవని స్థితిలో ఉంటే ఏ తల్లికి ఆకోరిక పుండదు;కాని చెయ్యి సాగదని, డాక్టర్‌కి విజిటింగ్‌ఫీజు యివ్వడానికి డబ్బులేదనీ, అదికూడా పిన్ని గారే యిచ్చేస్తారని, అనదిస్థితి తప్పించుకుందామనే డాక్టరు వద్దంది కమల. కాని పిన్నికి కమల మనస్తత్వం బాగా తెలుసును, అందుకే ఆమె ఆగకుండా వెళ్ళింది.

కాస్సేపట్లో డాక్టరు వచ్చి చూసాడు పిన్నిగారిని పక్కకి పిలిచి అసలే పచ్చకామెర్లు, దానిలోకు తీ ప్రమైన జ్వరం. పిల్లాడి వయస్సు చూస్తే చిన్నది. బాగ శక్తిపరచన లేకుండా ప్రయత్నిస్తాను. అని చెప్పి ఏవో మందులు వ్రాసిచ్చి బాధేవిధానం చెప్పి మళ్ళీ వస్తానని వెళ్లాడు.

డాక్టరు చెప్పిన విషయం కమల దగ్గర పిన్ని దాచినా, బుజ్జిపరిస్థితి దాగ నివ్వలేదు. ఆరాత్రి పిన్ని యెంత బ్రతిమాలినా కమల ఎంగిలిపడలేదు. బుజ్జి దగ్గర తెల్లవార్లూ కన్ను మూయకుండా కూర్చుంది.

మర్నాటి ఉదయానికి బుజ్జిలో కదలికలు నన్నగిల్లాయి. మూసిన కన్ను తెరవలేదు. కమలలో ధైర్యం క్షీణించి పోతున్నది. "బుజ్జి మనలోలేదు. తెల్లవారు ఝామున నుంచి ఉలుకూ లేదు. పలుకూ లేదు పిన్నీ బుజ్జి